O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI

«XIZMAT KO‘RSATISH SOHASINI YASHIL VA INNOVATSION IQTISODIYOT TAMOYILLARI ASOSIDA BARQAROR RIVOJLANTIRISH YO‘NALISHLARI»

MAVZUSIDAGI
XALQARO ILMIY-AMALIY
KONFERENSIYA MATERIALLARI

TO‘PLAMI

(III QISM)

SAMARQAND

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI

TAMBOV DAVLAT UNIVERSITETI

QARSHI MUXANDISLIK IQTISODIYOT INSTITUTI

«IPAK YO‘LI» TURIZM VA MADANIY MEROS XALQARO UNIVERSITETI

TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI SAMARQAND FILIALI

«XIZMAT KO‘RSATISH SOHASINI YASHIL VA INNOVATSION IQTISODIYOT TAMOYILLARI ASOSIDA BARQAROR RIVOJLANTIRISH YO‘NALISHLARI»

MAVZUSIDAGI XALQARO ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

MATERIALLARI TO‘PLAMI

(III QISM)

2026-yil 20-21-fevral kunlari

SAMARQAND – 2026

МИНИСТЕРСТВО ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ, НАУКИ И ИННОВАТSIЙ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН

САМАРКАНДСКИЙ ИНСТИТУТ ЭКОНОМИКИ И СЕРВИСА

ТАМБОВСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ

КАРШИНСКИЙ ИНЖЕНЕРНО-ЭКОНОМИЧЕСКИЙ ИНСТИТУТ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ТУРИЗМА И КУЛЬТУРНОГО НАСЛЕДИЯ «ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ»

САМАРКАНДСКИЙ ФИЛИАЛ ТАШКЕНТСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО УНИВЕРСИТЕТА

“НАПРАВЛЕНИЯ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ СФЕРЫ УСЛУГ НА ОСНОВЕ ПРИНЦИПОВ ЗЕЛЕНОЙ И ИННОВАЦИОННОЙ ЭКОНОМИКИ”

МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ

(ЧАСТЬ III)

(20-21-февраль 2026 г.)

САМАРКАНД – 2026

4. Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari (IFRS / MHXS). – London: IFRS Foundation, amaldagi nashr.
5. IFRS 3 – Business Combinations (MHXS 3 «Biznes birlashuvlari»). – IFRS Foundation.
6. IFRS 10 – Consolidated Financial Statements (MHXS 10 «Konsolidatsiyalangan moliyaviy hisobot»). – IFRS Foundation.
7. IFRS 13 – Fair Value Measurement (MHXS 13 «Adolatli qiymatni aniqlash»). – IFRS Foundation.
8. O‘zbekiston Respublikasi Buxgalteriya hisobi milliy standartlari: BHMS 23 – «Qayta tashkil etishni amalga oshirishda moliyaviy hisobotni shakllantirish».
BHMS 8 – «Konsolidatsiyalangan moliyaviy hisobotlar va sho‘’ba xo‘jalik jamiyatlariga investitsiyalar».
9. Plotnikov V.S., Plotnikova O.V. Ob’edineniye biznesa i konsolidirovannaya finansovaya otchetnost. – Moskva: Finansi i statistika, 2019.
10. Tashnazarov S.N. Moliyaviy hisobot: nazariya va metodologiya. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2020.
11. Urazov K.B. Moliyaviy buxgalteriya hisobi. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2018.
12. Deegan C. Financial Accounting Theory. – New York: McGraw-Hill Education, 2020.
13. Gray R., Adams C., Owen D. Accounting and Accountability: Social and Environmental Accounting. – London: Routledge, 2019.
14. World Bank. Green Growth and Sustainable Development Report. – Washington, DC, 2022.
15. UNDP. Green Economy and Sustainable Development Goals. – New York, 2021.
16. Abdurasulov J.A. Korxonalarda qayta tashkil etish jarayonlarini buxgalteriya hisobida aks ettirish masalalari // Ilmiy maqolalar to‘plami. – Samarqand, 2024.

U.A.Shirinov – *SamISI dotsent*

XARAJATLAR VA DAROMADLARNI SEGMENTLAR KESIMIDA TO‘G‘RI GURUHLASH VA AJRATISH METODIKASI

Annotatsiya: *Ushbu maqolada xarajatlar va daromadlarni segmentlar bo'yicha to'g'ri guruhlash va ajratish metodikasi ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilindi va segment hisoboti 8-son MHXS standartlari va boshqaruv hisoboti talablari kontekstida bayon qilingan.*

Kalit so'zlar: *segment hisoboti, xarajatlarni taqsimlash, to'g'ridan-to'g'ri xarajatlar, bilvosita xarajatlar, ABC metodikasi, segment rentabelligi, moliyaviy tahlil, boshqaruv hisoboti.*

Аннотация: *В данной статье анализируется методология корректной группировки и распределения затрат и доходов по сегментам с научной, теоретической*

и практической точек зрения, а также описывается сегментная отчетность в контексте стандартов 8-son MHXS и требований к управленческой отчетности.

Ключевые слова: *сегментная отчетность, распределение затрат, прямые затраты, косвенные затраты, методология ABC, рентабельность сегментов, финансовый анализ, управленческая отчетность.*

Abstract: *This article analyzes the methodology for correctly grouping and dividing costs and revenues by segments from a scientific, theoretical and practical point of view, and describes segment reporting in the context of 8-son MHXS standards and management reporting requirements.*

Keywords: *segment reporting, cost allocation, direct costs, indirect costs, ABC methodology, segment profitability, financial analysis, management reporting.*

Zamonaviy korxonalar ko'pincha bir nechta biznes yo'nalishlarida faoliyat yuritadilar, turli mahsulotlar ishlab chiqaradilar yoki turli geografik hududlarda xizmat ko'rsatadilar. Bunday sharoitda korxonaning umumiy moliyaviy ko'rsatkichlari bilan cheklanib qolish rahbariyat uchun to'liq ma'lumot bermaydi. Har bir biznes segmentining haqiqiy moliyaviy holatini, rentabelligini va samaradorligini baholash uchun xarajatlar va daromadlarni segmentlar kesimida to'g'ri guruhlash va ajratish zaruriyati tug'iladi.

Xarajatlar va daromadlarni segmentlash - bu korxonaning moliyaviy ko'rsatkichlarini alohida biznes bo'linmalari, mahsulot turlari, geografik mintaqalar yoki boshqa tahlil ob'ektlari bo'yicha ajratish va tasnif qilish jarayonidir. Bu jarayon rahbariyatga qaysi segmentlar foydali, qaysilari zararli ekanligini aniqlash, resurslarni samarali taqsimlash, strategik qarorlar qabul qilish imkonini beradi.

Segment hisoboti 8-son MHXS “Operatsion segment” standartiga muvofiq tayyorlanadi va moliyaviy hisobotning muhim qismi hisoblanadi. Segment ma'lumotlari investorlar, kreditorlar va boshqa manfaatdor tomonlar uchun korxonaning turli yo'nalishlaridagi faoliyatini baholash, xavflarni aniqlash va kelajakdagi pul oqimlarini prognoz qilish uchun zarur.

Segment - bu korxona tashkiliy tuzilmasining bir qismi yoki faoliyat yo'nalishi bo'lib, u uchun rahbariyat xarajat, daromad yoki foyda ma'lumotlarini olishni istaydi. 8-son MHXS standarti faoliyat segmentini quyidagicha ta'riflaydi: 'Faoliyat segment - bu korxonaning komponenti bo'lib, u daromad keltirishi va xarajat chiqarishi mumkin bo'lgan biznes faoliyati bilan shug'ullanadi; uning faoliyat natijalari bosh operatsion qaror qabul qiluvchi tomonidan segmentga resurslarni taqsimlash va uning ish faoliyatini baholash uchun muntazam ko'rib chiqiladi; va u uchun alohida moliyaviy ma'lumotlar mavjud.

Segment hisobotining asosiy maqsadlari quyidagilardir: (1) Moliyaviy hisobotlar foydalanuvchilariga korxonaning turli biznes faoliyatlari va iqtisodiy muhitlarning moliyaviy ta'sirini baholash imkoniyatini berish; (2) Har bir segment daromadi, xarajatlari, aktivlari va majburiyatlari to'g'risida ma'lumot taqdim etish; (3) Rahbariyatga segmentlar faoliyatini taqqoslash va baholash uchun asos yaratish; (4) Investorlarga va kreditorlarga korxonaning risklar taqsimoti va kelajakdagi pul oqimlari to'g'risida ma'lumot berish.

8-son MHXS hisobot segmentlarining tashqi daromadlari umumiy konsolidatsiyalangan daromadning kamida 75% ni tashkil etishi kerakligini talab qiladi. Agar bu shart bajarilmasa, qo'shimcha segmentlar hisobot segmentlari sifatida belgilanishi kerak. Standart shuningdek, agar segmentlar soni juda ko'p bo'lsa (masalan, 10 dan ortiq), ma'lumotlar ortiqcha batafsil bo'lishining oldini olish uchun ba'zi segmentlarni birlashtirish imkonini beradi.

Hisobot segmentlari uchun quyidagi ma'lumotlar oshkor etilishi kerak: (1) Har bir segment uchun foyda yoki zarar ko'rsatkichi; (2) Agar bosh operatsion qaror qabul qiluvchi (CODM) muntazam ko'rib chiqsa, har bir segment aktivlari va majburiyatlari; (3) Daromadlar (tashqi mijozlardan va segmentlararo), foizlar (daromad va xarajat), amortizatsiya, boshqa muhim xarajat va daromad elementlari; (4) Aktivlar va majburiyatlardagi o'zgarishlar, kapital qo'yilmalar.

Xarajatlarni segmentlarga ajratishda eng muhim tushuncha - to'g'ridan-to'g'ri va bilvosita xarajatlar o'rtasidagi farqdir. To'g'ridan-to'g'ri xarajatlar - bu ma'lum bir segment bilan bevosita bog'liq bo'lgan va unga osongina bog'lanishi mumkin bo'lgan xarajatlardir. Masalan, ma'lum bir mahsulot ishlab chiqarish uchun sarflangan xom ashyo, shu mahsulot ustida ishlaydigan ishchilarning ish haqi, mahsus uskunalar amortizatsiyasi to'g'ridan-to'g'ri xarajatlardir.

Bilvosita xarajatlar - bu bir nechta segmentlarga xizmat ko'rsatadigan va ma'lum bir segmentga bevosita bog'lab bo'lmaydigan xarajatlardir. Bu xarajatlar segmentlarga ma'lum bir taqsimlash bazasi yordamida taqsimlanadi. Masalan, korxona boshqaruvi xarajatlari, umumiy bino ijarasi, IT xizmatlari, buxgalteriya va kadrlar bo'limi xarajatlari bilvosita xarajatlar hisoblanadi.

Muhim nuansa shundaki, xarajat to'g'ridan-to'g'ri yoki bilvosita ekanligi tahlil ob'ektiga bog'liq. Masalan, zavod direktorining maoshi zavod uchun to'g'ridan-to'g'ri xarajat, lekin shu zavodda ishlab chiqariladigan alohida mahsulot uchun bilvosita xarajatdir. Shuning uchun xarajatlarni tasniflashda har doim tahlil ob'ektini aniq belgilash zarur.

Xarajatlarni segmentlarga taqsimlashning bir nechta usullari mavjud. Har bir usul ma'lum vaziyatlarda qo'llaniladi va o'zining afzalliklari hamda kamchiliklariga ega:

1. Doimiy (qat’iy) taqsimlash usuli (Fixed Allocation Method) - xarajatlar barcha segmentlar o'rtasida teng ravishda taqsimlanadi. Bu eng oddiy usul, lekin u haqiqiy resurslar iste'molini aks ettirmaydi. Masalan, agar buxgalteriya xarajatlari 120 million so'm bo'lib, 4 ta segment mavjud bo'lsa, har bir segmentga 30 million so'm taqsimlanadi. Bu usul faqat kichik korxonalar yoki barcha segmentlar taxminan bir xil resurslarni iste'mol qiladigan hollarda qo'llaniladi.

2. Faoliyatga asoslangan xarajat hisobi - ABC (Activity-Based Costing) - bu eng aniq, lekin eng murakkab usul. ABC metodikasida xarajatlar avval faoliyat turlariga (activity), keyin esa bu faoliyatlarni iste'mol qilish asosida segmentlarga taqsimlanadi. Masalan, IT bo'limi xarajatlari avval 'dasturiy ta'minot qo'llab-quvvatlash', 'tarmoq tizimini boshqarish', 'server xizmatlari' kabi faoliyatlarga

bo'linadi, keyin har bir segment bu xizmatlardan qancha foydalanganligi asosida xarajatlar taqsimlanadi.

3. Daromadga asoslangan taqsimlash (Revenue-Based Allocation) - xarajatlar har bir segmentning daromadi ulushiga mutanosib taqsimlanadi. Agar A segment umumiy daromadning 40% ini keltirsa, umumkorxona xarajatlarining 40% A segmentga yuklanadi. Bu usul daromad katta bo'lgan segmentlarga ko'proq xarajat yuklashi mumkin, bu esa ularning haqiqiy rentabelligini buzadi.

4. Iste'mol asosidagi taqsimlash (Consumption-Based Allocation) - xarajatlar haqiqiy iste'mol ko'rsatkichlariga asoslanib taqsimlanadi: ishchilar soni, ishlab chiqarish hajmi, kvadrat metr maydoni, kompyuterlar soni va hokazo. Bu usul adolatli va tushunarli, lekin har bir xarajat turi uchun mos taqsimlash bazasini tanlash zarur.

Har xil xarajat turlari uchun turli taqsimlash bazalari ishlatiladi. Quyida asosiy xarajat turlari va ularga mos taqsimlash bazalari keltirilgan:

Kadrlar va ish haqi xarajatlari: Asosiy taqsimlash bazasi - to'liq shtat birligi (FTE - Full-Time Equivalent) yoki segment xodimlarining umumiy xodimlardagi ulushi. Masalan, agar korxonada jami 200 xodim bo'lib, A segmentda 50 xodim ishlasa, kadrlar bo'limi xarajatlarining 25% (50/200) A segmentga taqsimlanadi.

IT xizmatlari xarajatlari: Kompyuterlar soni, serverlar soni, qo'llab-quvvatlash so'rovlari (support tickets) soni yoki IT tizimlaridan foydalanish soatlari asosida taqsimlanadi. Zamonaviy korxonalarda Technology Business Management (TBM) yondashuvi qo'llaniladi - har bir IT xizmati narxlanadi va iste'mol hajmiga qarab taqsimlanadi.

Bino va kommunal xizmatlar xarajatlari: Kvadrat metr maydoni asosida taqsimlanadi. Agar A segment 300 kv.m., B segment 200 kv.m. egallasa, ijaraning 60% (300/500) A segmentga, 40% (200/500) B segmentga taqsimlanadi. Kommunal xarajatlar (elektr, suv, gaz) ham shu printsip bo'yicha yoki ishchilar soniga qarab taqsimlanishi mumkin.

Ko'p o'lchovli (multi-dimensional) taqsimlash modeli bir nechta omillarni hisobga olgan holda xarajatlarni taqsimlash imkonini beradi. Bu yondashuv ayniqsa murakkab tashkiliy tuzilmaga ega korxonalar uchun foydali.

Ko'p o'lchovli modelda xarajatlar bir vaqtning o'zida bir nechta kesimda tahlil qilinadi: mahsulot turi bo'yicha, geografik mintaqa bo'yicha, mijoz turi bo'yicha. Masalan, marketing xarajatlarini biror mintaqaga yoki mijoz turkumiga nisbatan oson taqsimlash mumkin, lekin ma'lum bir mahsulot bo'yicha qiyin. Ko'p o'lchovli model bunday vaziyatlarda moslashuvchanlikni ta'minlaydi.

Zamonaviy korxona resurs rejalashtirish tizimlari (ERP) va maxsus dasturiy ta'minot ko'p o'lchovli taqsimlashni avtomatlashtirish imkonini beradi. Bu tizimlar turli ma'lumot manbalarini integratsiyalashadi va real vaqt rejimida xarajatlarni taqsimlaydi, bu esa rahbariyatga tezkor qarorlar qabul qilish imkonini beradi.

Daromadlarni segmentlarga ajratish xarajatlarga nisbatan osonroq, chunki ko'pincha daromad manbaini aniqlash mumkin. Asosiy qoidalar:

Tashqi mijozlardan daromad: Har bir sotish operatsiyasi ma'lum bir mahsulot yoki xizmat, va demak, segment bilan bog'liq. Buxgalteriya tizimida tranzaktsiyalar to'g'ri kodlanishi kerak. Masalan, 'A mahsulot sotildi - 10 mln so'm' degani daromad A segmentga tegishli.

Segmentlararo daromad: 8-son MHXS standartiga ko'ra, segmentlararo daromadlar ham hisobot qilinishi kerak. Masalan, A segment B segmentga xom ashyo yetkazib bersa, bu A segmenti uchun daromad. Ammo konsolidatsiyalangan hisobotda bu daromadlar yo'q qilinadi (eliminatsiya qilinadi).

Murakkab mahsulotlar: Ba'zi hollarda bitta savdo operatsiyasi bir nechta segmentni qamraydi (masalan, paket taklif). Bunday holda daromad mahsulotlarning nisbiy bozor qiymatlariga yoki ishlab chiqarish xarajatlariga mutanosib taqsimlanadi.

Geografik segmentlar: Agar segment geografik mintaqaga asoslangan bo'lsa, daromad mijozning joylashgan joyiga, yetkazib berish joyiga yoki sotish nuqtasiga qarab ajratiladi.

Segment moliyaviy ko'rsatkichlarini baholashda bir nechta asosiy mezonlar qo'llaniladi:

1. Qo'shilgan marja (Contribution Margin) = Segment daromadi - O'zgaruvchan xarajatlar. Bu ko'rsatkich segment qay darajada doimiy xarajatlarni qoplashga va foyda keltirishga hissa qo'shishini ko'rsatadi. Qo'shilgan marja ijobiy bo'lishi kerak, aks holda segment o'zining o'zgaruvchan xarajatlarini ham qoplamayapti degani.

2. Segment marjasi = Qo'shilgan marja - Segmentga bog'liq doimiy xarajatlar. Bu ko'rsatkich umumkorxona xarajatlari taqsimlanishidan oldin segmentning foydaliligini ko'rsatadi. Segment marjasi segment samaradorligini baholashda eng mos ko'rsatkich hisoblanadi, chunki u faqat segment nazorati ostidagi xarajatlarni hisobga oladi.

3. Segment sof foydasi = Segment marjasi - Taqsimlangan umumkorxona xarajatlari. Bu ko'rsatkich segment 'to'liq xarajatlar' bilan baholangandagi foydani ko'rsatadi. Ammo, bu ko'rsatkich segment rahbarining samaradorligini baholashda noto'g'ri bo'lishi mumkin, chunki u nazorat qilmaydigan xarajatlarni ham o'z ichiga oladi.

4. Segment rentabelligi = (Segment foyda / Segment aktivlari) × 100%. Bu nisbiy ko'rsatkich turli o'lchamdagi segmentlarni taqqoslash imkonini beradi. Segment rentabelligi yuqori bo'lgan segment aktivlaridan samaraliroq foydalanayapti degani.

Quyida segmentlashtirilgan daromad hisoboti namunasi keltirilgan:

1-jadval

Segmentlashtirilgan daromad hisoboti ***(mln so'm)***

Ko‘rsatkichlar	**Segment A**	**Segment B**	**Segment C**	**Jami**
Tashqi daromad	500	300	200	1 000
Segmentlararo daromad	50	30	0	80
Jami daromad	550	330	200	1 080

O‘zgaruvchan xarajatlar	300	180	120	600
Qo‘shilgan marja	250	150	80	480
Qo‘shilgan marja, %	45 %	45 %	40 %	44 %
Segmentga bog‘liq doimiy xarajatlar	100	80	50	230
Segment marjasi	150	70	30	250
Segment marjasi, %	27 %	21 %	15 %	23 %
Umumkorxona xarajatlari (taqsimlanmagan)	–	–	–	120
Korxona sof foydasi	–	–	–	130

Ushbu hisobotni tahlil qilish: (1) Barcha uch segment qo'shilgan marja ijobiy, ya'ni har biri o'z o'zgaruvchan xarajatlarini qoplaydi va doimiy xarajatlarga hissa qo'shadi; (2) A segment eng yuqori segment marjasiga ega (150 mln so'm), lekin B segment ham yaxshi ko'rsatkich ko'rsatmoqda (70 mln so'm); (3) C segmentning segment marjasi past (30 mln so'm), lekin ijobiy. Bu segment hali ham foydali, ammo uning samaradorligini oshirish zarur; (4) Umumkorxona xarajatlari (120 mln so'm) segmentlarga taqsimlanmagan, chunki ular bevosita segment faoliyatiga bog'liq emas.

Zamonaviy korxona resurs rejalashtirish tizimlari (ERP - Enterprise Resource Planning) segment hisobotini avtomatlashtirish uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Mashhur ERP tizimlari - SAP, Oracle, Microsoft Dynamics, 1C - segmentlar bo'yicha moliyaviy ma'lumotlarni real vaqt rejimida to'plash va tahlil qilish imkonini beradi.

ERP tizimlarining afzalliklari: (1) Ma'lumotlarning yagona bazasi - barcha bo'limlar bir tizimda ishlaydi, bu takroriy kiritishlarni va xatolarni kamaytiradi; (2) Avtomatik taqsimlash - tizim oldindan belgilangan qoidalarga asosan avtomatik ravishda xarajatlarni taqsimlaydi; (3) Real vaqt hisoboti - segment ko'rsatkichlari doimiy yangilanadi; (4) Ko'p o'lchovli tahlil - bir vaqtning o'zida turli kesimlar bo'yicha tahlil; (5) Integratsiya - moliya, ishlab chiqarish, sotish, kadrlar ma'lumotlarining birlashtirish.

Xarajatlar va daromadlarni segmentlar kesimida to'g'ri guruhlash va ajratish metodikasi zamonaviy korxona moliyaviy boshqaruvining muhim elementi hisoblanadi. Ushbu maqolada o'rganilgan asosiy xulosalar:

Birinchidan, segment hisoboti 8-son MHXS standartiga muvofiq tayyorlanishi va 'boshqaruv yondashuvi' tamoyiliga asoslanishi kerak. Segment ma'lumotlari korxona rahbariyati ichki qarorlar qabul qilish uchun foydalanayotgan ma'lumotlar asosida taqdim etiladi.

Ikkinchidan, xarajatlarni to'g'ridan-to'g'ri va bilvosita turlariga ajratish juda muhim. To'g'ridan-to'g'ri xarajatlar segmentga bevosita bog'lanadi, bilvosita xarajatlar esa ma'lum bir taqsimlash bazasi yordamida taqsimlanadi. Har bir xarajat turi uchun eng mos taqsimlash bazasini tanlash zarur.

Uchinchidan, xarajatlarni taqsimlashning turli usullari mavjud: oddiy teng taqsimlash, faoliyatga asoslangan xarajat hisobi (ABC), daromadga asoslangan, iste'mol asosidagi taqsimlash. Ko'pchilik korxonalar aralash (hybrid) yondashuvni qo'llaydi - turli xarajat turlari uchun turli usullardan foydalanadi.

To'rtinchidan, segment moliyaviy ko'rsatkichlarini baholashda qo'shilgan marja, segment marjasi va segment rentabelligi kabi ko'rsatkichlar ishlatiladi. Segment marjasi segment samaradorligini baholashning eng mos ko'rsatkichi, chunki u faqat segment nazorati ostidagi xarajatlarni hisobga oladi.

Beshinchidan, zamonaviy raqamli texnologiyalar - ERP tizimlari, AI, BI platformalari - segment hisobotini avtomatlashtirish va takomillashtirishga katta imkoniyatlar yaratadi. Bu texnologiyalar real vaqt tahlili, aniqlikni oshirish va qaror qabul qilishni tezlashtirish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. 8-son MHXS “Operatsion segmentlari”. Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari jamg'armasi, 2024.

2. 1-son BHXS “Moliyaviy hisobotlarni taqdim etish”. IASB, 2023.

3. Kaplan R.S., Anderson S.R. Time-Driven Activity-Based Costing: A Simpler and More Powerful Path to Higher Profits. Harvard Business Review Press, 2007.

4. Horngren C.T., Datar S.M., Rajan M.V. Cost Accounting: A Managerial Emphasis. 16th Edition. Pearson, 2020.

5. Drury C. Management and Cost Accounting. 10th Edition. Cengage Learning, 2018.

6. Grant Thornton. 8-SON MHXS - Segment Information to be Disclosed. Global Accounting Advisory, 2022.

7. FASB ASC 280. Segment Reporting. Financial Accounting Standards Board, 2023.

8. Cooper R., Kaplan R.S. The Design of Cost Management Systems. 2nd Edition. Prentice Hall, 1999.

9. Shirinov U.A., Hamidov D. Korxonalarda segmentar hisobni takomillashtirish // “Ekonomika i sotsium”. – 2023. – №6(109).

10. Alikulov G‘olibjon. Segmentar va moliyaviy hisobot tuzishda xo‘jalik yurituvchi subyektlar mulkini baholashning metodologik muammolari // Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot (maxsus son). – 2024. – Aprel. – B. 435

Raximov Xoshim Amirkulovich – *TDIU SF mustaqil tadqiqotchisi*

SUG‘URTA XIZMATLARINI KO‘RSATUVCHI SUBYEKTLARDA XARAJATLARNI HISOB OBYEKTI SIFATIDAGI TASNIFI VA TAVSIFI

Annotatsiya: *Maqolada sug‘urta xizmatlarini ko‘rsatuvchi subyektlarda xarajatlarni xalqaro standartlar asosida tan olish, ularni buxgalteriya schyotlarida aks ettrish va buxgalateriya o’tkazmalarida rasmiylashtirish hamda buxgalteriya hisobotlarda aks ettrish masalalari yoritilgan.*

Kalit so’zlar: *sug’urta, xarajat, xalqaro standartlar, buxgalteriya hisobi, hisobot, sug’urta tannarni, ma’muriy xarajat.*

Тўлқин Исматулло ўғли Яхяев		
Сысоева Маргарита Сергеевна, Борисова Полина Сергеевна	МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОЦЕНКЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНИЯ КОМПАНИЕЙ НА ОСНОВЕ АНАЛИЗА ДЕНЕЖНЫХ ПОТОКОВ	201
Уразов Комил Бахрамович, Умарова Шахноза Келдиёр қизи	КОРХОНАЛАР МОЛИЯВИЙ ФАОЛИЯТИНИ ИФОДАЛОВЧИ КЎРСАТКИЧЛАРНИ МОЛИЯВИЙ ҲИСОБОТ ШАКЛЛАРИДА АКС ЭТТИРИШ ВА ОЧИҚЛАШНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	209
Рафеев Д.Р., Усмонова Н.У.	СИСТЕМЫ НЕПРЕРЫВНОГО СКЛАДСКОГО УЧЕТА	214
Urazov Komil Baxramovich, Abdurasulov Jamshidbek Axmad o‘g‘li	QAYTA TASHKIL ETISH JARAYONLARINING BUXGALTERIYA HISOBI VA HISOBOT METODOLOGIYASI	218
U.A.Shirinov	XARAJATLAR VA DAROMADLARNI SEGMENTLAR KESIMIDA TO‘G‘RI GURUHLASH VA AJRATISH METODIKASI	224
Raximov Xoshim Amirkulovich	SUG‘URTA XIZMATLARINI KO‘RSATUVCHI SUBYEKTLARDA XARAJATLARNI HISOB OBYEKTI SIFATIDAGI TASNIFI VA TAVSIFI	230
Urazov Komil Baxramovich, Raximov Xoshim Amirkulovich	BIRGALIKDA SUG‘URTA OPERATSIYALARI VA QAYTA SUG‘URTA BO‘YICHA XARAJATLARNI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH	236
Юлдашова Н.З.	ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ УСЛУГ ЗА СЧЁТ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ	241
Shaynazarov Ravshan Mamayusubovich	MINTAQADA CHAKANA SAVDO AYLANMASIGA IMPORT MAHSULOTLAR HAJMINING TA’SIRINI KO’P OMILLI REGRESSIYA MODELI ASOSIDA BAHOLASH	246
	ASSESSMENT OF THE DEVELOPMENT OF THE PROCESSING	251